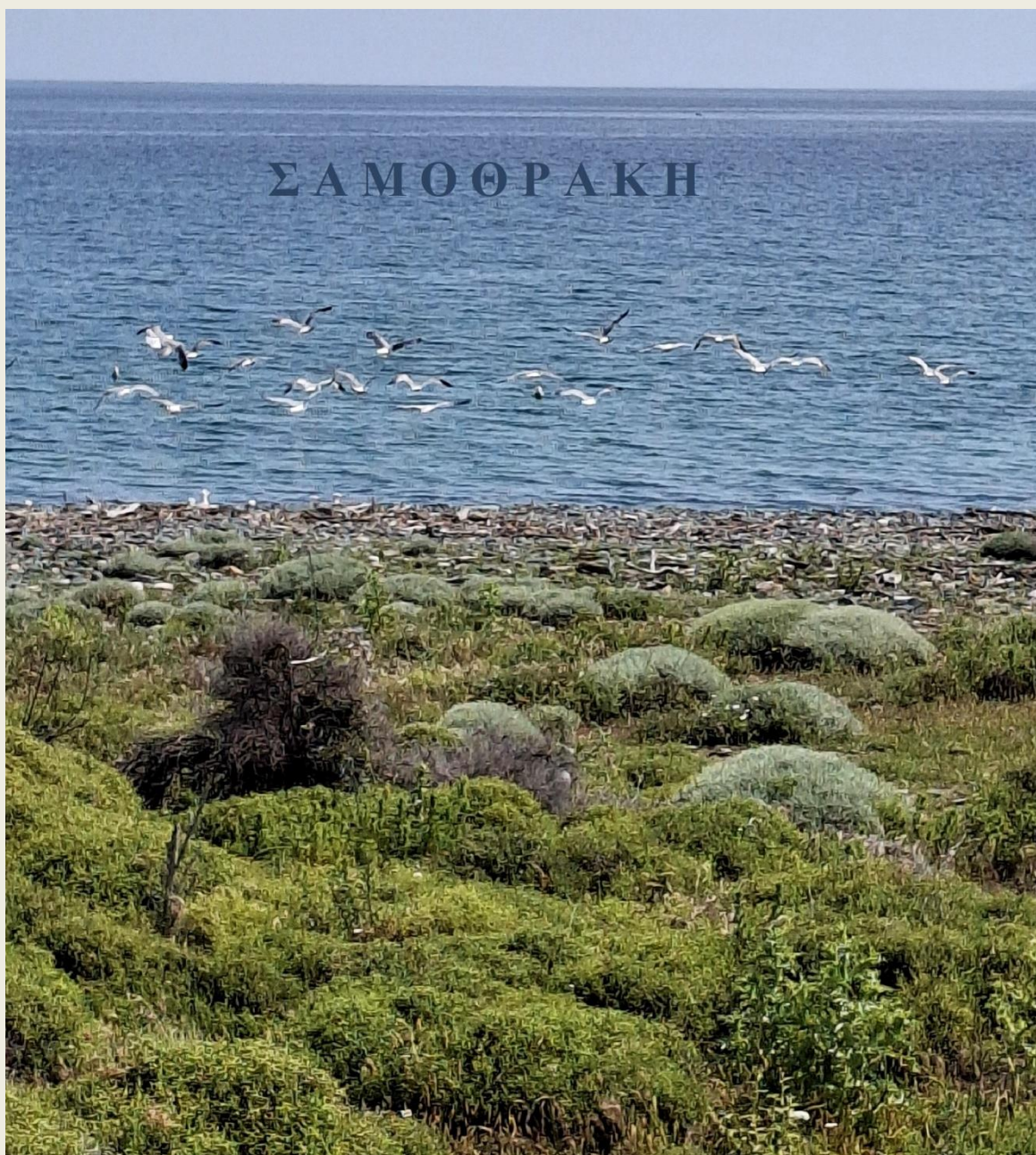
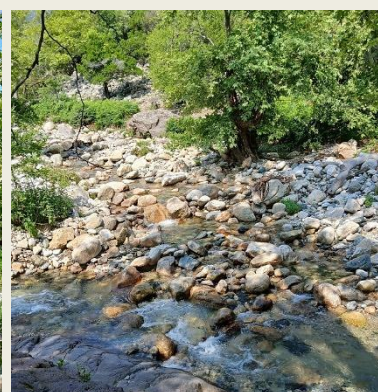
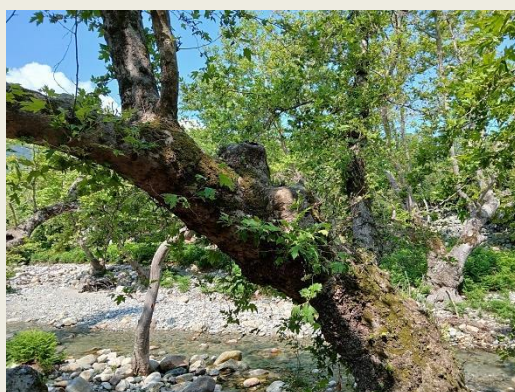

Από τη Μαριάννα Κορομηλά για το Samothraki Open Forum 2025

- A. Αναλυτικά και με πολλές εξηγήσεις η παρέμβαση στο Πρωινό Εργαστήρι
- B. Παρέμβαση, με πολλές διευκρινήσεις, στην Απογευματινή Ημερίδα

Samothraki Open Forum 2025

31 Μαΐου 2025

Πνευματικό Κέντρο «Νικόλαος Φαρδύς» Χώρα Σαμοθράκης

ΤΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ

Πρωινό Εργαστήρι

«Πρωθώ με επιτυχία την επιχείρησή μου στη Σαμοθράκη διαδικτυακά»

09.30 – 10.00 Προσέλευση

10.00 – 10.15 Καλωσόρισμα και Χαιρετισμοί κ. Αθανάσιος Βίτσας, Δήμαρχος Σαμοθράκης

10.15 – 11.00 Εισαγωγή στο διαδικτυακό μάρκετινγκ κ. Κωνσταντίνος Ρηγόπουλος, Επίκουρος Καθηγητής Μάρκετινγκ και Έρευνα Αγοράς ΔΠΘ
κ. Παναγιώτης Καμπούρογλου, Samothraki Open Forum

11.00-12.00 Ομάδες Εργασίας με στόχο το σχεδιασμό δράσεων ανάπτυξης τοπικών επιχειρήσεων στη Σαμοθράκη

12.00-12.30 Παρουσιάσεις των σχεδίων δράσεων

12.30-13.00 Συζήτηση

13.00-13.15 Συμπεράσματα και λήξη του Εργαστηρίου 2025

Απογευματινή Ημερίδα

Πολιτιστική Κληρονομιά: Η βυζαντινή Σαμοθράκη

18.00 – 18.30 Προσέλευση

18.30 – 18.45 Καλωσόρισμα και Χαιρετισμοί κ. Αθανάσιος Βίτσας, Δήμαρχος Σαμοθράκης

18.45 – 19.45 Η Σαμοθράκη προ και κατά την περίοδο των Γαττιλούζι

κ. Ευάγγελος Παπαθανασίου, Αρχαιολόγος – Προϊστάμενος Τμήματος Βυζαντινών και Μεταβυζαντινών Αρχαιοτήτων και Μουσείων ΕΦΑ Περιφέρειας Θεσσαλονίκης - ΥΠΠΟ
19.45 – 20.45 Το Βυζάντιο της Σαμοθράκης: τι, πως και γιατί;

Συζήτηση στοργυλής τραπέζης με συμμετέχοντες:

κα Λίλα Σαμπανοπούλου, Αρχαιολόγος – Προϊσταμένη Τμήματος Βυζαντινών και Μεταβυζαντινών Αρχαιοτήτων ΕΦΑ Έβρου – ΥΠΠΟ, κ. Ευάγγελος Παπαθανασίου, Αρχαιολόγος - Προϊστάμενος Τμήματος Βυζαντινών και Μεταβυζαντινών Αρχαιοτήτων - ΥΠΠΟ, κα Μαριάννα Κορομηλά, Πολιτιστική Εταιρεία Πανόραμα, κ. Αθανάσιος Βίτσας, Δήμαρχος Σαμοθράκης

Συντονιστής: κ. Παναγιώτης Καμπούρογλου, Samothraki Open Forum

20.45 – 21.00 Προτάσεις για την ανάδειξη της βυζαντινής κληρονομιάς της Σαμοθράκης

21.00 – 21.15 Συμπεράσματα και λήξη του Samothraki Open Forum 2025

Το Samothraki Open Forum 2025 τελεί υπό την Αιγίδα του Δήμου Σαμοθράκης

Με την υποστήριξη του Great Gods | Divine Travel Experiences [<https://greatgods.gr>]

A

Με μεγάλη χαρά, πολύ μεγάλο ενδιαφέρον και ενθουσιασμό, αλλά και μια δόση σκεπτικισμού, παρακολούθησα ως παρατηρητής το Πρωινό Εργαστήρι (θέμα «Προωθώ με επιτυχία την επιχείρησή μου στη Σαμοθράκη διαδικτυακά») ενώ έλαβα μέρος στο στρογγυλό τραπέζι της Απογευματινής Ημερίδας (με θέμα «Τα Βυζαντινά») του Samothraki Open Forum 2025, που πραγματοποιήθηκε το Σάββατο 31/5/2025, στο Πνευματικό Κέντρο «Νικόλαος Φαρδύς» στη Χώρα Σαμοθράκης.

Στο μεν Εργαστήρι, μου ζητήθηκε να πάρω τον λόγο, εκτός προγράμματος, και να πω τη γνώμη μου για όσα τέθηκαν ως θέματα από τους οργανωτές και ομιλητές, αλλά και για όσα είχα δει, καθώς είχα φροντίσει να βρεθώ στη Σαμοθράκη δυο ημέρες πριν, για να περιηγηθώ και πάλι τα οικεία μέρη –ύστερα από πολλά χρόνια που δεν είχα τολμήσει να έρθω στο νησί (λόγω των πανελληνίως γνωστών ακτοπλοϊκών προβλημάτων με το ‘ξακουστό’ στο παρελθόν ΣΑΟΣ, αλλά και λόγω της αρνητικής φήμης που έχει δημιουργηθεί τα τελευταία 25 ή και 30 χρόνια εξαιτίας των «ελεύθερων κατασκηνωτών» και της «κατάληψης» του ωραιότερου τμήματος αυτού του υπέροχου νησιού). Ας πω ότι η πρώτη φορά που επισκέφθηκα τη Σαμοθράκη ήταν στα τέλη της δεκαετίας του 1970. Άνοιξη και τότε. Έμεινα μία εβδομάδα κάτω από δύσκολες συνθήκες.

Η άγρια ομορφιά του ορεινότατου τόπου σε συνδυασμό με την παντελή έλλειψη υποδομών, τότε, καθώς και το ιστορικό βάθος του νησιού –ευλογημένο και από τη γοητευτική ομηρική αναφορά, κυρίως όμως από τη μυστηριακή δυναμική του Ιερού της Μεγάλης Θεάς και των Καβείρων, αλλά και από την ολιγόωρη στάση του αποστόλου Παύλου, καθώς κατευθυνόταν από την Τροία στη Μακεδονία στη διάρκεια του δεύτερου ιεραποστολικού ταξιδιού του, στάση που επιβεβαιώνει και τις πανάρχαιες σχέσεις Σαμοθράκης, Θρακικού Αρχιπελάγους και Τρωάδας, καθώς και τη σχέση του νησιού με τον Έβρο και τον θρακικό κόσμο, την Αίνο στ’ ανατολικά του εβρίτικου Δέλτα, την Ίμβρο και τη Λήμνο– όλα αυτά, αλλά και οι καταπληκτικές κατσίκες πάνω στα αρχαία τείχη με φόντο τα ουράνια ή γύρω από τους εντυπωσιακούς παλαιολόγειους και γενοβέζικους πύργους, με έκαναν να θεωρώ εκείνη την επίσκεψη σαν μία εξερευνητική περιπέτεια που ευτύχησα να ζήσω σε έναν απομονωμένο και άγνωστο τόπο. Οι τρεις ωριαίες ραδιοφωνικές εκπομπές που αφιέρωσα τότε στο ταξιδιωτικό-ιστορικό πρόγραμμα που είχα στην ΕΡΤ είχαν πάρα πολύ μεγάλη απήχηση. Δυστυχώς δεν έχω αντίγραφα εκείνων των εκπομπών.

Κάτι που δεν θα ξεχάσω είναι το αίσθημα ευθύνης, ο θερμός πατριωτισμός να πω καλύτερα, των αρχαιοφυλάκων που είχα συναντήσει. Μου έλεγαν για τους τρομερούς θρακιάδες (τους βοριάδες) που χτυπούν κατευθείαν την καρδιά του

αρχαιολογικού χώρου και πώς εκείνοι αναγκάζονταν κάποιες ημέρες να πηγαίνουν στο μονοπάτι μπουσουλώντας, για να μην τους πάρει ο άνεμος και αφήσουν το Μουσείο αφρούρητο. Την πολύτιμη και μονάκριβη κληρονομιά τους.

Το ήθος μίας κλειστής και σκληροτράχηλης αγροτοκτηνοτροφικής κοινωνίας, που έζησε απομονωμένη επί αιώνες στις βραχώδεις πτυχές του συγκλονιστικού Σάου, τα φαράγγια με τα ορμητικά ποτάμια και τις βάθρες, αυτές τις μοναδικές γούρνες μέσα στα δάση, τα ιαματικά νερά, τους πλούσιους ψαρότοπους στην επικίνδυνη μεθόριο, την ξεχασμένη μνήμη της Ολυμπιάδας στα Λουτρά.

Έκτοτε, επισκέφθηκα δυο τρεις φορές το νησί. Κύριο ενδιαφέρον: οι αρχαιότητες και το κατσίκακι στον Προφήτη Ηλία με την απίστευτη θέα.

Με αυτές τις εμπειρίες του παρελθόντος, αλλά και την πενήνταπεντάχρονη (για την ακρίβεια: 57χρονη) λειτουργική σχέση μου με τον τουρισμό, καθώς και το διήμερο που πέρασα στη Σαμοθράκη (πριν λάβω μέρος σε αυτό το Πρωινό Εργαστήρι), πήρα τον λόγο για να μοιραστώ τις σκέψεις μου με τους παρευρισκόμενους και τους εκατοντάδες άλλους που παρακολουθούσαν τη συνάντηση διαδικτυακά.

Η ουσία της παρέμβασής μου ήταν ότι η Σαμοθράκη διατηρεί ακόμα ένα πολύ μεγάλο μέρος της αυθεντικότητας και του χαρακτήρα της. Οι επεμβάσεις στο φυσικό περιβάλλον είναι προς το παρόν λιγοστές, σχεδόν αμελητέες θα έλεγα, ή τουλάχιστον έτσι φαίνεται καθώς η απaráμιλλη τραχύτητα και ομορφιά της φύσης διατηρεί ακόμα τον κυρίαρχο ρόλο της στο νησί. Έτσι, δεν είναι υπερβολή να πούμε ότι **η Σαμοθράκη αποτελεί σήμερα μία εξαίρεση**, δηλαδή ότι ανήκει στον πολύ περιορισμένο κύκλο των καλά διατηρημένων τόπων στην Ελλάδα.

Σε μια Ελλάδα που αφανίζεται μέρα με τη μέρα εξαιτίας: του υπερτουρισμού, της ανεξέλεγκτης «ανάπτυξης» της τουριστικής βιομηχανίας και της λαθεμένης κρατικής τουριστικής πολιτικής –που από το 1967 αψηφάει συστηματικά τις ανυπολόγιστες αρνητικές συνέπειες αυτής της τόσο εντατικής οικονομικής μονοκαλλιέργειας–, λόγω της απώλειας και των τελευταίων τοπικών χαρακτηριστικών των κοινωνιών, της μετάθεσης των αξιών σε εξωφρενικά καταναλωτικά πρότυπα και εικονικούς παραδείσους, της έλλειψης περιβαλλοντικής συνείδησης, που συνεπάγεται και έλλειψη φροντίδας για το αύριο, αλλά και άγνοια κινδύνων, καθώς και της **μειωμένης ηθικής αντίστασης**, που μειώνεται καθημερινά σε συλλογικό και προσωπικό επίπεδο και σε όλες τις εκφάνσεις του βίου μας, υπάρχουν ακόμα λίγα μέρη που ξέφυγαν από την πανελλαδική πραγματικότητα.

Για πόσο καιρό;

Η τουριστική τρέλα τρέχει με ασυγκράτητους ρυθμούς και καταστρέφει πρώτα από όλα την ανθρώπινη ύπαρξη, τους κοινωνικούς δεσμούς, τους αξιολογικούς

κώδικες και το βιωμένο περιβάλλον –δηλαδή τη διαλεκτική σχέση του ανθρώπου με τη φύση, τις εμπειρίες, τη γνώση και τον πολιτιστικό πλούτο που προέκυψε από αυτή τη σχέση. Οι ταχύτητες μάς ξεπερνούν. Μας ξεπερνά και η καθημερινή διαπίστωση της παντελούς έλλειψης ελέγχων ή και συμβουλευτικής βοήθειας από τους υπεύθυνους κρατικούς φορείς –που όταν και εάν παρεμβαίνουν, βρίσκονται εκτός τόπου και χρόνου, εκδίδουν τα πιο «κουφά» διατάγματα, αποδεικνύουν την ασχετοσύνη τους, την αδιαφορία τους, την αναποτελεσματικότητά τους, την άγνοια τους. Αυτά στις καλές περιπτώσεις, όσες δεν εμπίπτουν στη μεγάλη δεξαμενή της διαφθοράς. Σε όλους τους τομείς, οι ταχύτητες αποτελούν πλέον ένα τεράστιο πρόβλημα. Αλλά εδώ μας απασχολεί ο τουρισμός.

Η Κύθνος, για παράδειγμα, εισήλθε ξαφνικά στον οπτικό ορίζοντα των βουλιμικών παραθεριστών, τουριστών και αγοραστών, Ελλήνων και ξένων, πριν από τρία χρόνια, όπως έγινε με τη Μήλο, γνωστή βέβαια από χρόνια, αλλά τώρα, έχουν ήδη βγει 40 καινούριες άδειες πεντάστερων ξενοδοχειακών συγκροτημάτων σε όλο το μήκος και πλάτος των υπέροχων ακτών της. Σαντορινιοί και Μυκονιάτες έχουν πουλήσει τα πατρογονικά τους, εγκαταλείποντας τα νησιά τους σε ξένους αγοραστές και επιχειρηματίες, Αθηναίους, Πειραιώτες, Λαρισαίους, Κουβέϊτιανούς, Κινέζους, Ολλανδούς και Ισραηλινούς, που δρουν χωρίς τους απαραίτητους κρατικούς μηχανισμούς ελέγχου, αλλά με τη συναίνεση ή και υποταγή των τοπικών κοινωνιών. Σε ορισμένες περιπτώσεις, μάλιστα, ανατινάζουν ακόμα και βράχια, για να φτιάξουν ψευτονησιώτικες βίλες και να τοποθετήσουν ξανά τα βράχια σαν διακοσμητικά στοιχεία γύρω από την πισίνα και το γήπεδο του τένις. Ας μην αναφερθώ στην Κρήτη, όπου η κοινωνική αλλοίωση και η περιβαλλοντική καταστροφή μετράει πάνω από μισόν αιώνα. Θυμάμαι όμως και τους Πηλιορείτες, οι οποίοι, μέχρι προχτές, καμάρωναν με κάθε νέα πισίνα που κατασκευαζόταν στα τάχα «πηλιορείτικα αρχοντικά» του 21ου αιώνα και τα ορεινά συγκροτήματα με τα «παραδοσιακά διαμερίσματα» (πλήρης διαστροφή εννοιών), αλλά τώρα κατηγορούν τις πισίνες, διότι «σε αυτές οφείλεται η καθίζηση του υδροφόρου ορίζοντα» και τα ρέματα που στέρεψαν. Άκουσα, μάλιστα, ότι κάποιοι ξενοδόχοι απαιτούν να κλείσουν τα ελάχιστα αγροκτήματα που επιζούν σε διάφορα νησιά, γιατί οι πελάτες τους ενοχλούνται από τα πρωινά κοκόρια, ενώ και οι αγελάδες, που ως γνωστόν δεν ευωδιάζουν, ενοχλούν τους εποχικούς εισβολείς. Η μυρωδιά του στάβλου δεν αντέχεται, ενώ η δυσσομία από τους ξέχειλους σκουπιδοτενεκέδες και τις χωματερές δεν ενοχλεί τους εκλεκτούς πελάτες. Ούτε η λειψυδρία τους απασχολεί, εφόσον δεν απασχολεί και τους επιχειρηματίες, οι οποίοι απλώς γκρινιάζουν αλλά δεν κάνουν τίποτα για να βρεθούν λύσεις.

Παραθεριστικοί εισβολείς έχουν καταλάβει και όλη τη στεριανή ακτογραμμή του Αιγαίου. Άδिका διαμαρτύρονται και οι Θρακιώτες και οι Μακεδόνες ότι δεν

έχει μείνει ούτε παραλία, ούτε και η άμεση ενδοχώρα που να μην έχει αγοραστεί από κάποιον Βούλγαρο, Ρουμάνο, Μολδαβό, Σέρβο, «Σκοπιανό» (όπως εξακολουθούμε να τους αποκαλούμε), Τούρκο, Ρώσο, Ισραηλινό, Δυτικοευρωπαίο (πολύ λιγότεροι αυτοί εδώ στον Βορρά, όπου κυριαρχούν οι Βαλκάνιοι εραστές της Ελλάδας), ενώ τα κάθε λογής τροχοφόρα (αμάξια, τροχόσπιτα, ακόμα και αγροτικά φορτηγάκια) και οι κάθε λογής και μεγέθους σκηνές αποκλείουν την ελεύθερη πρόσβαση στη θάλασσα και το θαλασσίνο αεράκι και τη θέα στο Αιγαίο.

Αυτά κι άλλα πολλά, πάμπολλα, τραγελαφικά, εξοργιστικά και άκρως ανησυχητικά είναι γνωστά στους περισσότερους. Δεν θέλω να κάνω κήρυγμα ηθικολογίας. **Τα λέω για να τονίσω ότι η Σαμοθράκη κρατάει ακόμα** –παρά τα μικρά βουλγαρόσπιτα κι άλλα ομοίομορφα σπιτάκια σε συγκροτήματα που έχουν ξεφυτρώσει πρόσφατα εδώ κι εκεί, παρά τα τροχόσπιτα που μπλοκάρουν τις ακροθαλασσιές και τις ακροποταμιές (κάποιοι, μάλιστα, συμπατριώτες ή γείτονες, τα φέρνουν το Πάσχα, τα τοποθετούν σε καλή θέση και τα αφήνουν μέχρι τον Οκτώβριο εκεί) και παρά το ελεύθερο κάμπινγκ με το πελώριο πρόβλημα της ανύπαρκτης υγιεινής εγκατάστασης, ώστε να διοχετεύονται τουλάχιστον τα ανθρώπινα «απορρίμματα» των χιλιάδων ελεύθερων κατασκηνωτών. Αλήθεια, που αφοδεύει όλο αυτό το πλήθος των «φυσιολατρών» και πού διοχετεύεται όλη αυτή η ανθρωπογενής λάσπη;

Πάντως, με την πολυετή εμπειρία στα τουριστικά, σας βεβαιώνω ότι η Σαμοθράκη δεν έχει παραδοθεί ακόμα. Ήταν μία πολύ ευχάριστη έκπληξη αυτή η διαπίστωση. Ξέφυγα από τον ελληνικό τουριστικό εφιάλτη και πήρα μια μεγάλη ανάσα ερχόμενη στο νησί. Αλλά, με την εμπειρία που έχω αποκτήσει και τις θλιβερές εικόνες που βλέπω εδώ και χρόνια, καταθέτω σε αυτή τη συνάντηση με θέμα τα τουριστικά **ότι η κατρακύλα μπορεί να συμβεί πολύ σύντομα και πολύ άγαραμπα**. Ας μην ξεχνάμε ότι εκεί που η μοναδική πρόσβαση στο νησί ήταν το πλοίο από την Αλεξανδρούπολη, 32 μίλια απόσταση, τώρα το νησί συνδέθηκε με 3-4 λιμάνια και **η επέλαση θα συμβεί** μέσα στα επόμενα δύο-τρία, το πολύ πέντε χρόνια.

Ποιος θα χαράξει τον βραχυπρόθεσμο, μεσοπρόθεσμο και μακροπρόθεσμο σχεδιασμό για την σωστή αντιμετώπιση της επερχόμενης επέλασης και ποιος θα τον υλοποιήσει; Η σαμοθρακική κοινωνία βρίσκεται άραγε σε τροχιά συνειδητοποίησης; Είναι διατεθειμένη να συμβάλλει; Είναι ως έναν βαθμό προετοιμασμένη; Έχει άραγε επαφές με κέντρα προβληματισμών και μελετών σχετικά με την τουριστική ανάπτυξη, τον εναλλακτικό τουρισμό, τις νέες επιχειρησιακές δυνατότητες, τα συν και τα πλην, επαφές με οικολογικούς φορείς με πετυ-

χημένη πορεία (όπως για παράδειγμα η Εταιρεία Προστασίας Πρεσπών); Γιατί είναι σαφές ότι επιτυχημένα βήματα **χωρίς την κοινωνική συγκατάθεση και τη συμμετοχή δεν μπορούν να γίνουν**. Η συμμετοχή τόσο κόσμου που μας παρακολουθεί ψηφιακά, είναι καλό σημάδι.

Σε διαφορετική περίπτωση, αρκεί άραγε η λύση του σταδιακού ξεπουλήματος με τις δύο συνηθέστερες εκδοχές:

Πουλάω και φεύγω,

Αλλάζω τις χρήσεις γης και μετατρέπω την περιουσία μου ή μέρος της σε εποχική επιχείρηση, προσωπική ή οικογενειακή ή μικτή, και, εγκαθιστώντας την οικογένεια αλλού, μένω στο νησί για 100-120 μέρες, κι αφήνω τον εαυτό μου και τους απογόνους να αποξενώνονται χρόνο με τον χρόνο από τα πατρογονικά, ώσπου να χαθεί και η τελευταία σαμοθρακική σταλιά, όταν αποδημήσουν και οι τελευταίοι παππούδες, γιαγιάδες, αγρότες, κτηνοτρόφοι, βαρκάρηδες, πανάξιες νοικοκυρές, αξέχαστες δασκάλες.

Μέχρι τώρα, σχεδόν όλοι, έχουμε αρνηθεί να δούμε την πραγματικότητα γύρω μας. Αρνούμαστε να δούμε τις ολέθριες επιπτώσεις της απρογραμματίστης και ανεξέλεγκτης τουριστικής ανάπτυξης εκτός ορίων και κλίμακας: τον εκμαυλισμό των κοινωνιών, που ζούσαν ή ζουν στους δημοφιλείς τουριστικούς προορισμούς, τον ανώδυνο και αιφνίδιο πλουτισμό μεγάλου μέρους του πληθυσμού, που πούλησε σε μια νύχτα παραθαλάσσια βράχια, ακαλλιέργητα κτήματα, στέρφα γη, εγκαταλελειμμένα σπίτια και αχρηστεμένα αμπέλια, δίχως καμία επενδυτική συνείδηση, αλλά με έμφαση σε νέους αξιακούς κώδικες και πολυτελείς πρακτικές, την έλλειψη εργατικών χεριών και την απαξία πολλών απαραίτητων παραδοσιακών εργασιών, την απέραντη καταστροφή του περιβάλλοντος, δηλαδή της μόνης κληρονομιάς μας.

Η πρωτοβουλία του Samothraki Open Forum, που συμπληρώνει φέτος εννέα ενεργά χρόνια, και η σύμπραξη του Δήμου, όπως και οι πρωτοβουλίες που αναλαμβάνει ο Δήμος σχετικά με την τουριστική ανάπτυξη, τα πολιτιστικά, τα κοινωνικά, τα περιβαλλοντικά και τα άλλα θέματα του νησιού, αποδεικνύουν ότι και προβληματισμός υπάρχει και αυξημένη συνειδητοποίηση. Για μένα, το πιο θετικό είναι αυτό που έμαθα από τον δήμαρχο, τον Θανάση Βίτσα, ο οποίος υπηρέτησε και χρόνια στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση: **120 παιδιά φοιτούν στα σχολεία της Σαμοθράκης!** Άλλη ευχάριστη έκπληξη. Αυτό το γεγονός σημαίνει πολλά. Ιδίως εάν στραφεί η κοινωνία των ενηλίκων προς την κοινωνία των παιδιών, των εφήβων και των νέων και αν τα παιδιά, οι έφηβοι και οι νέοι που ζουν εδώ αποφασίσουν να αναλάβουν πρωτοβουλίες: να δημιουργήσουν προγράμματα κοινωνικής, περιβαλλοντικής, πολιτιστικής συνειδητοποίησης και τεχνολογικής γνώσης, να γνωρίσουν την ιστορία της Σαμοθράκης, αλλά και την ιστορία

της Ελλάδας και του κόσμου, να εμπιστευτούν τους μεγάλους –υπό την προϋπόθεση ότι και οι μεγάλοι θα εμπιστευτούν τα παιδιά. Είναι τα μόνα που έχουν πλέον την ικανότητα να παρακολουθούν τις τρελές ταχύτητες της εποχής μας και, εάν έχουν τα ψυχικά και μορφωτικά εφόδια, είναι τα μόνα που μπορούν να ασκήσουν έλεγχο στην απάνθρωπη αναπτυξιακή παραφροσύνη. Όλα αυτά είναι πάρα πολύ επείγοντα. **Η σωτηρία της Σαμοθράκης, με την παράλληλη ανάπτυξή της, είναι εφικτή. Ο χρόνος ελάχιστος.**

Κλείνοντας, θέλω να εκφράσω τη διαφωνία μου με την κύρια εισήγηση που ακούσαμε στο Πρωινό Εργαστήρι. Θυμίζω το θέμα: «Προωθώ με επιτυχία την επιχείρησή μου στη Σαμοθράκη διαδικτυακά». Με πολλά από τα μεθοδολογικά που ειπώθηκαν συμφωνώ. Αλλά απουσίαζε εντελώς **η ηθική διάσταση των πραγμάτων**. Δηλαδή αυτά που ανέπτυξα προηγουμένως.

Ας μην παραβλέψουμε ότι το εξαιρετικά εξυπηρετικό και χρήσιμο **διαδίκτυο**, που μας άνοιξε τις πόρτες και τα παράθυρα προς την υφήλιο και μας έδωσε τη δυνατότητα ως άτομα να γίνουμε ορατοί στο παγκόσμιο στερέωμα –ή να γίνουμε ακόμα και πολίτες του κόσμου– είναι ταυτόχρονα και ένα αποτελεσματικότατο όπλο εκμαυλισμού. Σε όλα τα επίπεδα. Σε φανερές, αφανείς και υποδόριες διαδρομές.

Μιλώντας για τουρισμό, πρέπει να το λάβουμε αυτό διπλά υπόψη μας. τόσο για την «πρόοδο και σωτηρία» της επιχείρησής μας, όσο και για τη «σωτηρία» της ψυχής μας. Εξάλλου, κάτι που πρέπει να έχουμε πάντα υπόψη μας είναι ότι **ένας από τους θεμελιακούς παράγοντες της τουριστικής βιομηχανίας είναι η ειλικρίνεια. Αυτή δημιουργεί εμπιστοσύνη**. Ο άγνωστος (επιχειρηματίας) που θέλει να πουλήσει το προϊόν του στον ξένο (δηλαδή τον *άλλο*, τον πελάτη, που συνήθως είναι άγνωστος) πρέπει να είναι ειλικρινής για να του εμπνεύσει **εμπιστοσύνη**. Πρέπει ο *άλλος* (ο πελάτης που δεν γνωρίζουμε και δεν μας γνωρίζει, αλλά θα μας δώσει τα χρήματά του) να μην αμφιβάλλει για το καλό και καθαρό δωμάτιο, για την απόσταση του σπιτιού ή του ξενοδοχείου από τη θάλασσα ή από το κέντρο της πόλης, για το φρέσκο ψάρι, για το χειροποίητο παξιμάδι ή το κέντημα, για την σωστή τιμή, για το κόστος της διαδρομής, για τα προσυμφωνημένα και τα διαφημιζόμενα. **Η ειλικρίνεια και η εμπιστοσύνη είναι προϋποθέσεις για την επιτυχία**· οπωσδήποτε. Δίχως αυτό να σημαίνει ότι εξασφαλίζουν πάντα την επιτυχία αλλά, σε διαφορετική περίπτωση, εάν κάποιος είναι λαοπλάνος, τσαρλατάνος, παμπόνηρος έμπορας, γοητευτικός απατεώνας, δεν θα πάει πολύ μακριά. «Καλύτερα να σου βγει το μάτι παρά το όνομα» λέμε και είναι γνωστό ότι η κακή φήμη διαδίδεται γρήγορα –τώρα με το διαδίκτυο και τα μέσα κοινων. δικτύωσης τρέχει με ταχύτητα φωτός!

Ας το πω ανεπιτήδευτα: η ειλικρίνεια μάς συμφέρει. Και την επιχείρησή μας, και εμάς τους ίδιους και το κοινωνικό σύνολο. Αλλά ας μην κοροϊδευόμαστε: η ειλικρίνεια και η εμπιστοσύνη ανήκουν στον κύκλο των ηθικών προτερημάτων, που πρέπει να καλλιεργήσουμε. Και για να πουλήσουμε τουρισμό δεν αρκεί να γνωρίζουμε τον τόπο. Πρέπει να έχουμε **δεσμούς** με το τόπο, πρέπει να τον σεβόμαστε και να τον πονάμε. Ο ρόλος του σχολείου, και εδώ, μπορεί να αποδειχτεί καίριος. Πρέπει όμως να αντιληφθούμε ότι για να προωθήσουμε την επιχείρησή μας δεν αρκούν οι δυνατότητες του διαδικτύου, ούτε οι σπουδαίες λύσεις που μας παρέχει πλουσιοπάροχα η Τεχνητή Νοημοσύνη σε δευτερόλεπτα.

Τα παραδείγματα που παρακολούθησαμε νομίζω ότι ενισχύουν την άποψή μου. Ζητήσαμε να μας φτιάξει μία παρουσίαση-διαφήμιση για τον σπιτικό τραχανά μας ή τον παραδοσιακό μας φούρνο. Κείμενο, γραμματοσειρά, εικόνες, ήχος, όλα ήταν τέλεια στην οθόνη μας. Τέλεια; Εγώ σε αυτά που είδα θα έβαζα 2 ή 3 με άριστα το 10. Γιατί δεν υπήρχε άρωμα Σαμοθράκης. Γιατί δεν υπήρχε η προσωπική ματιά μας. Γιατί η μηχανή δεν παράγει ειλικρίνεια. Ούτε συναίσθημα. Ούτε πολιτιστικό βάθος και ψυχωμένη αισθητική. Όλα επιφανειακά και προκατασκευασμένα. Ακριβώς τα ίδια θα μας παρουσίαζε για έναν παραδοσιακό φούρνο στη Θεσσαλονίκη ή τον τραχανά της γιαγιάς μου στα Φάρσαλα, τα ίδια για το μέλι από τη Θάσο, ή το ενοικιαζόμενο δωμάτιο στη Μάνη. Δυο τρεις λέξεις θα άλλαζαν και μερικές εικόνες. Εάν, λοιπόν, κάποιος ήθελε να αγοράσει βότανα και αναζητούσε διαδικτυακά στοιχεία για τα ελληνικά βότανα, θα άκουγε τα ίδια όμορφα λόγια και για τα βότανα της Κρήτης, της Χαλκιδικής, της Σαμοθράκης ή της Λήμνου –να μην πω και για διάφορες περιοχές της Τουρκίας ή του Λιβάνου.

Οι προσωπικοί δεσμοί με τον τόπο, ο ομφάλιος λώρος με τη μήτρα, οι μνήμες, οι συγγένειες, τα ιδιαίτερα χρώματα, οι πολύ ξεχωριστές ευωδιές του τόπου, η ειλικρινής σχέση μας με όλα αυτά, η δική μας αλήθεια, όπως και η ηθική (δηλαδή η αισθητική) διάσταση των πραγμάτων, απουσιάζουν από το Διαδίκτυο. Είναι εργαλείο άκρως βοηθητικό, που το χρησιμοποιούμε για να προωθήσουμε τα προϊόντα μας, εφόσον έχουμε πρώτα αναζωογονήσει την ουσιαστική επαφή μας με τη Σαμοθράκη. Η γνωριμία με τον τόπο, η επανασύνδεση, η αναγνώριση των αδυναμιών, η ανακάλυψη των θετικών, η συμμετοχή στις προσπάθειες για την αναβάθμιση της ζωής σε όλα τα επίπεδα, η ευαισθητοποίηση και των γύρω μας, οι συνεργασίες (χωρίς άχρηστες επιφυλάξεις, στείρους τοπικισμούς και μικρόψυχες αντιπαλότητες), η πίστη στη μοναδικότητα της Σαμοθράκης, αλλά και η πίστη στον εαυτό μας, στις καλές προθέσεις μας, θα δώσουν νέο νόημα στον βίο μας και θα βοηθήσουν να βρούμε νέους τρόπους, τολμηρές λύσεις.

Με την προϋπόθεση, βέβαια, ότι θα υπάρχει και αύριο και μεθαύριο η Σαμοθράκη. Γιατί αν την αφήσουμε να ακολουθήσει την τουριστική τύχη τόσων άλλων

περιοχών στην Ελλάδα, κι αν μπούμε κι εμείς αμαχητί στον αμείλικτο και ανελέητο κόσμο της αδηφάγου τουριστικής βιομηχανίας, δεν θα έχουμε πλέον τι να πουλήσουμε –έστω κι αν η Τεχνητή Νοημοσύνη κατασκευάσει διαφημιστικά αριστουργήματα.

Η νεολαία διψάει για έμπνευση και οράματα. Κι είναι έτοιμη να δουλέψει για το κοινωνικό καλό, να ξεπεράσει αγκυλώσεις, να πιστέψει στον εαυτό της, να ενθουσιαστεί με την προοπτική της αειφόρου περιβαλλοντικής ανάπτυξης, να ψάξει, να ξετρυπώσει και να μάθει χίλια πράγματα, να εργαστεί ομαδικά, εθελοντικά, και να αναπέμψει εκατοντάδες πρωτοπόρες και καλά μελετημένες ιδέες. Η πολιτιστική και περιβαλλοντική κληρονομιά πρέπει να αποκτήσει πρωταρχική θέση στα εκπαιδευτικά προγράμματα, στις σχολικές δράσεις και στην εν γένει παιδεία, παράλληλα με την ανάπτυξη της κριτικής σκέψης, της τεχνολογικής γνώσης και της πολιτειακής συνειδητοποίησης. Είναι ανάγκη να εμπιστευτούμε το καθαρό μυαλό των παιδιών, το ανεπιτήδευτο και παραγωγικό, να τα αντιμετωπίσουμε με ειλικρίνεια και σεβασμό. Εξάλλου, πρέπει οι νέοι να έχουν τη δυνατότητα της επιλογής και να επιλέξουν ότι θέλουν να μείνουν στο νησί. Σε αυτό το ανθρώπινο δυναμικό, λοιπόν, θα εμπιστευτούμε την παρακαταθήκη της Σαμοθράκης –όχι για να απαλλαγούμε εμείς από τις ευθύνες, τις υποχρεώσεις μας και τις συμμετοχικές διαδικασίες.

Θα πείτε ίσως ότι όλα αυτά χρειάζονται χρόνο και ο χρόνος μάς έχει ξεπεράσει προ πολλού. Σε ό,τι αφορά στη Σαμοθράκη, πιστεύω ότι τώρα, **αλλά στην κυριολεξία τώρα**, μπορούμε να τρέξουμε για να ανακόψουμε την ιλιγγιώδη ταχύτητα των εξελίξεων και να σώσουμε το νησί. Θα βοηθήσουν και οι νέοι, που τρέχουν πολύ πιο γρήγορα και πολύ καλύτερα από τους μεγάλους. Το κλίμα είναι καλό. Σας διαβεβαιώνω. Το ένοιωσα αυτές τις ημέρες. Ενημερώθηκα και για τις κοινωνικές δραστηριότητες του Δήμου. Πιστεύω δε ότι το ανακαινισμένο Αρχαιολογικό Μουσείο και η αναδιοργάνωση του μουσειακού χώρου με τα θαυμάσια εκθέματα δίνουν εξαιρετική προοπτική στην **ποιοτική** επισκεψιμότητα του νησιού. Πρέπει η τουριστική επιχειρηματικότητα να ανταποκριθεί σε αυτή την ποιοτική αναβάθμιση.

Επιπλέον, υπάρχει τουλάχιστον ένα αξιόλογο παράδειγμα που αποδεικνύει και τον δυναμισμό των νέων ανθρώπων και τις αντοχές της σαμοθρακικής ιστορίας και τις δυνατότητες που προσφέρει η ενασχόληση με τον πολιτισμό: είναι οι δραστηριότητες του Συλλόγου Φίλων Μουσικής Σαμοθράκης «Αρμονίας Γένεσις».

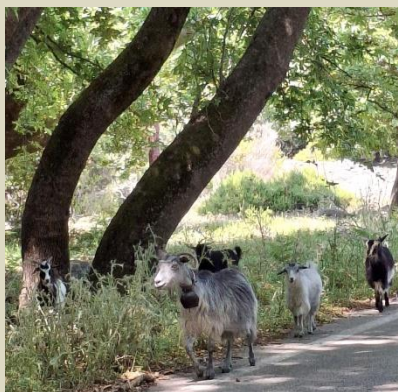
Με τα προγράμματά της, τις παιδικές εκδηλώσεις της, τα χορευτικά και χορωδιακά, η «Αρμονία» δεν ζωντανεύει μόνο το καλοχτισμένο και καλά εξοπλισμένο Πνευματικό Κέντρο «Νικόλαος Φαρδύς», όπου βρισκόμαστε. Αλλά

φέρει σε επαφή τις γενεές μεταξύ τους και γεφυρώνει, κατά το δυνατόν, τα ηλικιακά χάσματα, τις παλαιές νοοτροπίες με τις νέες αντιλήψεις, ξεθάβει μνήμες, ήθη κι έθιμα και τους δίνει νόημα, και δίνει φτερά στη Σαμοθράκη για να πετάξει στα πέρατα του κόσμου, μαζί με την άλλη φτερωτή ύπαρξη, την κλειδωμένη στο γκριζωπό Λούβρο. Η «Αρμονίας Γένεσις» πετάει ελεύθερα στα ουράνια και νιώθω ότι μας προκαλεί να φτιάξουμε κι εμείς φτερά για να προωθήσουμε με επιτυχία όχι μόνο την επιχείρησή μας, αλλά και το συλλογικό καλό και την προσωπική μας ευτυχία.

Αυτά προς σκέψη, συζήτηση, αποφάσεις και δράση. Όλα επείγοντα.

Μαριάννα Κορομηλά, ιστορικός, υπεύθυνη του Αρχείου
της Πολιτιστικής Εταιρείας Πανόραμα,
31 Μαΐου - 26 Ιουνίου 2025

Μέιλ info@apan.gr /// Ιστότοπος archaive.apan.gr
Face Book Πολιτιστική Εταιρεία Πανόραμα

Από τη Μαριάννα Κορομηλά

Σε ότι αφορά στην Απογευματινή Ημερίδα με θέμα: «Πολιτιστική Κληρονομιά:

Η Βυζαντινή Σαμοθράκη», με στόχο την ανάδειξη της άγνωστης βυζαντινής ιστορίας του νησιού, με έμφαση στην Παλαιολόγεια περίοδο και την κατάθεση προτάσεων για την αξιοποίηση της βυζαντινής πολιτιστικής κληρονομιάς του νησιού, η παρέμβασή μου ήταν πολύ σύντομη, κυρίως εξαιτίας της προχωρημένης ώρας.

Εξάλλου, μετείχα μόνο στο στρογγυλό τραπέζι που ακολούθησε μετά την κεντρική ομιλία. Εδώ, στο γραπτό, αναπτύσσω περισσότερο την κεντρική ιδέα και δίνω αναλυτικότερες εξηγήσεις για τα όσα είπα επί τροχάδην.

Ο δήμαρχος Θανάσης Βίτσας εξομολογήθηκε δημοσίως και με μεγάλη ειλικρίνεια ότι μέχρι πρόσφατα δεν είχε ιδέα περί Βυζαντίου, δεν είχε αντιληφθεί τη σημασία της χιλιόχρονης ιστορίας του και, φυσικά, δεν γνώριζε τίποτα για την τοπική βυζαντινή ιστορία και τα μνημειακά κατάλοιπά της στο νησί. Πιστεύω ότι όλοι συμφωνούμε πως η κατάθεση του δημάρχου αντιπροσωπεύει τη συντριπτική πλειονότητα των συμπατριωτών μας.

Ας μην κρυβόμαστε. Ακόμα τώρα, η επίσημη ελληνική πρόσληψη, επεξεργασία και διάδοση της Ιστορίας, σε όλα τα επίπεδα της έκφρασής της –από την εκπαίδευση μέχρι τα μουσεία και από τις επιλογές της πολιτιστικής θεματολογίας μέχρι τους εθνικούς εορτασμούς και τις διάφορες εκδηλώσεις, την ονοματοδοσία δρόμων, αεροδρομίων, πανεπιστημιακών ιδρυμάτων, την εκδοτική παραγωγή, τα ραδιοφωνικά και τηλεοπτικά προγράμματα κλπ, κλπ– πάσχει από το μεγάλο κενό της χιλιετίας. «Χιλιετία» την αποκαλούμε, αλλά στην πραγματικότητα μιλούμε για έντεκα-δώδεκα αιώνες (4ος-15ος) ή και περισσότερους.

Δεν θέλουμε ή δεν μπορούμε να παραδεχτούμε ότι σε αυτό το πελώριο χρονικό διάστημα, η Ιστορία του ελληνικού κόσμου αποτελεί τμήμα της Βυζαντινής Ιστορίας, όπως και τα εδάφη που κατοικούνταν στην πλειονότητά τους από ελληνικό πληθυσμό (ή σταδιακά εξελληνισμένο) αποτελούσαν τμήματα της Βυζαντινής Αυτοκρατορίας / ή, όπως πολλοί προτιμούν να την αποκαλούν, της Ανατολικής Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας. Δεν είναι ώρα να αποδώσουμε ευθύνες για τον ακρωτηριασμό του ελληνικού ιστορικού σώματος και των προβλημάτων που έχει δημιουργήσει στον νεοελληνικό ψυχισμό. Πάντως, όλοι ξέρουμε τον αποτροπιασμό που νιώθουν οι μαθητές της Πέμπτης Δημοτικού, της Δευτέρας Γυμνασίου και της Δευτέρας Λυκείου, όταν φτάνει η ώρα της διδασχής του Βυζαντίου.

Και ας μην κρυβόμαστε. Απελπισία και αποτροπιασμό νιώθουν και οι περισσότεροι εκπαιδευτικοί, που είναι υποχρεωμένοι να διδάξουν αυτά τα ακατανόητα πράγματα, τα άγνωστα τοπωνύμια, τους απανωτούς πολέμους που έλαβαν χώρα πρώτα σε τρεις ηπείρους κι αργότερα σε δύο (Ασία, Ευρώπη), ώσπου να περιοριστούν στα ευρωπαϊκά εδάφη, τους γάμους, τις κατακτήσεις, τα μοναστηριακά κέντρα κλπ, κλπ, κλπ. Από τους Οστρογότθους και τους Βησιγότθους, το Βιμινάκιον, που κατέστρεψαν οι Ούννοι (το 441) και ξανά οι Άβαροι (το 582) έως τα Βόστρα, όπου ίδρυσε Ορφανοτροφείο ο Ιουστινιανός Α΄, την πολιορκία της Κτησιφώντος των Σασανιδών (το 628) και τη μάχη στην Πελαγονία (το 1259), και από τον Ιουστινιανό Β΄ τον Ρινότμητο, που δημιουργήσε το διοικητικό Θέμα Οψικίου και παντρεύτηκε (σε δεύτερο γάμο) την αδελφή τού Μπουσίρ, χαχάνου των Χαζάρων, έως τον Ιωάννη Ε΄ Παλαιολόγο, την Άννα της Σαβοΐας και τον Παλαμέντε Γκατιλούζιο / ή Παλαμήδη Γατελούζο, ο εγκέφαλος μαθητών, των εκπαιδευτικών, των γονέων και κηδεμόνων έχει καεί. Ευτυχώς υπάρχει η ...αποστήθιση και στη συνέχεια η αποτίναξη όλης αυτής της συφοριασμένης γνώσης μόλις μπει ο Ιούνιος και κλείσουν τα σχολεία.

Πάρα πολλά θα είχα να πω για τις ευθύνες της απαράδεκτης σχολικής εκπαίδευσης σχετικά με το δύσμοιρο το Βυζάντιο. Θα αρκεστώ να στηλιτεύσω το γεγονός ότι στο σχολείο, ακόμα τώρα, διδάσκουν Ιστορία οι φιλόλογοι (και όχι μόνο οι φιλόλογοι), αλλά όχι οι ιστορικοί.

Ανεκδοτολογικά να πω ότι έχω έναν καλό φίλο, φιλόλογο σε σχολείο, που τον λατρεύουν όλοι οι άλλοι φιλόλογοι, διότι κάθε Σεπτέμβριο, εκεί που φτιάχνεται το οργανόγραμμα, ο Θωδωρής δηλώνει ότι με χαρά θα αναλάβει αυτός τα Βυζαντινά της Δευτέρας Γυμνασίου. Ανακούφιση στον περίγυρο των συναδέλφων. Μαθαίνουν κάτι τα παιδιά από τη διδασκαλία του φίλου μου; Ίσως· λίγα πράγματα. Πάντως, τουλάχιστον, δεν σιχαίνονται τα χίλια βυζαντινά χρόνια.

Απουσιάζει το Βυζάντιο από παντού. Δείτε για παράδειγμα τα ονόματα των αεροδρομίων μας: από τον «Δημόκριτο» και τον «Διαγόρα» πηδάμε στον «Καζαντζάκη» και τον «Ελευθέριο Βενιζέλο». Απουσιάζει το Βυζάντιο και από τη συλλογική μας συνείδηση και μνήμη. Στατικά τα πράγματα, τσιγκούνικα, δύσβατα, κατανοητά μόνον από τους ειδικούς, όπως ήταν και τον περασμένο και τον προπερασμένο αιώνα. Μηδαμινή η πρόοδος σε ό,τι αφορά στο άνοιγμα των στεγανών, να στραφεί δηλαδή η επιστημονική γνώση και προς την κρατική εκπαίδευση (να γεφυρωθεί το χάσμα) και προς το ευρύ κοινό, να λυθούν οι γρίφοι και οι εκατοντάδες παρεξηγήσεις, να κλείσουν οι μαύρες τρύπες και να καλλιεργηθεί η σχέση μας με τη χιλιετία –σημαντικό κομμάτι της ιστορίας μας– σημαντικό κομμάτι και της παγκόσμιας ιστορίας.

Πήγα στο Αρχαιολογικό Μουσείο στην Αλεξανδρούπολη, που εγκαινιάστηκε το 2022. Ωραίο, μεγάλο, ευάερο, ευήλιο. Το χάρηκα, αν και θα ήθελα περισσότερους χάρτες. Τα π. 1.000 ευρήματα «καλύπτουν μια μακρά περίοδο, από την 6η προχριστιανική χιλιετία, έως τον 4ο αι. μ.Χ.» διαβάζω στο Δελτίο Τύπου του ΥΠΠΟΛ για τα εγκαίνια. Και πράγματι. Η ιστορική εξέλιξη, λοιπόν, κόβεται αιφνιδίως τον 4ο μ.Χ. αιώνα. Αντιπροσωπεύει άραγε μια ιστορική πραγματικότητα –ότι η ζωή κόπηκε με το μαχαίρι των Γότθων και άλλων Βαρβάρων που κατέκλυσαν τη Θράκη εκείνη την εποχή– ή μήπως εκφράζει την ξεπερασμένη πλέον άποψη ότι εκεί που τερματίζεται η Αρχαιότητα τελειώνει και το ενδιαφέρον των αρχαιολόγων, γιατί δεν υπάρχει συνέχεια, ή αν υπάρχει, αφορά άλλους επιστήμονες, οπότε και ο επισκέπτης του μουσείου πέφτει στο ιστορικό κενό; Θα πείτε, ότι το Μουσείο είναι Αρχαιολογικό. Κάπου πρέπει να ολοκληρώσει την έκθεση των συλλογών του. Εξάλλου, για τη συνέχεια υπάρχει, ευτυχώς, το Βυζαντινό Μουσείο στο Διδυμότειχο –ένα από τα λίγα βυζαντινά μουσεία που ιδρύθηκαν στην ελληνική βυζαντινή έρημο τα τελευταία 31 χρόνια. Μέχρι τότε, μέχρι το 1994, όταν ιδρύθηκε το Μουσείο Βυζαντινού Πολιτισμού στη Θεσσαλονίκη, υπήρχε μόνο ένα και μοναδικό βυζαντινό μουσείο στην Ελλάδα, αυτό στην Αθήνα. Αφού υφίσταται λοιπόν Βυζαντινό Μουσείο στον Νομό Έβρου, γιατί μας ενοχλεί η (βίαιη και αυθαίρετη) απόληξη της συλλογής στο Αρχαιολογικό στην Αλεξανδρούπολη στα χρόνια του Διοκλητιανού ή του Μεγάλου Κωνσταντίνου; Μα γιατί δεν υπάρχει τίποτα, ένα κείμενο, ένα χαρτογράφημα, δυο αντικείμενα, ένα σύντομο βίντεο, που να παραπέμπουν στο Διδυμότειχο, δηλαδή, πρώτον να ενημερώνουν τον επισκέπτη ότι υπάρχει ιστορική συνέχεια και δεύτερον να τον στέλνουν –έστω και νοητά– στο μουσείο που καλύπτει την Βυζαντινή και την Οθωμανική εποχή. Αλλιώς, τον αφήνουν στο κενό.

Να πω ότι η ίδια έλλειψη, που υπάρχει σε όλα τα παλαιά μουσεία, παρατηρείται δυστυχώς και στο Μουσείο Ακροπόλεως. Δεν υπάρχει τίποτα που να αναφέρεται στη βυζαντινή ζωή της Αθήνας, τίποτα που να παραπέμπει τον επισκέπτη στο Βυζαντινό Μουσείο της Αθήνας, δυο χιλιόμετρα παρακάτω. Όλα τελειώνουν τον καιρό του Αδριανού ή έναν αιώνα αργότερα. Αν βρεθεί κανείς στο Βυζαντινό, θα δει έκπληκτος πολλά και πολύ ενδιαφέροντα εκθέματα από τη Βυζαντινή εποχή του Παρθενώνα!

Εδώ, πρέπει να πω ότι το **Αρχαιολογικό Μουσείο της Σαμοθράκης**, μετά την πρόσφατη ανακαίνιση, αναδιάταξη και επέκταση του χώρου, την προσθήκη ευρημάτων και την επανέκθεση, περιέλαβε και τα βυζαντινά. Επιτέλους! Ένα μεγάλο κρατικό μουσείο, που δεν κόβει το νήμα στον καιρό του Αδριανού ή του Διοκλητιανού! Ο επισκέπτης έχει μία (σχετικά) ολοκληρωμένη εικόνα των ιστορικών εξελίξεων στο νησί μέχρι τον καιρό των Παλαιολόγων και των συμπεθερών τους, των Γκατιλούζι, πρώην πειρατών και, στη συνέχεια, κυρίων

μεγάλου μέρους του Βόρειου-Βορειανατολικού Αιγαίου πριν από την οθωμανική κατάκτηση. Μα κι αν δεν είναι ολοκληρωμένη η εικόνα, υπάρχουν τουλάχιστον κάποια εκθέματα, τα οποία με τη βοήθεια των συνοδευτικών κειμένων, σηματοδοτούν την εξέλιξη και δεν αφήνουν ξεκρέμαστο τον επισκέπτη.

Όταν πάτε σε αυτό το εξαιρετικό Μουσείο, αξίζει να σταθείτε στον τελευταίο εκθεσιακό χώρο, όπου τα βυζαντινά. Λιγοστά, αλλά απολύτως ικανοποιητικά ως προς τα ελάχιστα γνωστά βυζαντινά πεπραγμένα και τα ελαχιστότατα γνωστά μνημειακά κατάλοιπα της χιλιετίας στη Σαμοθράκη – παρόλο που απόψε ακούσαμε για την ύπαρξη πολλών κτισμάτων. Μπορούμε να περιμένουμε, λοιπόν, για μια πληρέστερη εικόνα. Μα, εδώ που τα λέμε, ούτε στις βυζαντινές γραπτές πηγές βρίσκουμε το νησί. Σπάνιες, σπανιότατες αναφορές. Πάντως, αν πηγαίνετε στο Μουσείο με φίλους που επισκέπτονται το νησί, να επιμένετε σε αυτή την τελευταία αίθουσα. Γιατί εκεί απέκτησε, επιτέλους, όχι μόνον η βυζαντινή Σαμοθράκη μία κάποια θέση ανάμεσα στους παρελθόντες καιρούς και τις αρχαιότητες, αλλά γιατί σε αυτό το Μουσείο ολόκληρο το Βυζάντιο έγινε ορατό στον ορίζοντα των αρχαιολογικών μουσείων μας. Μέγα τόλμημα εκ μέρους των επιστημόνων που οργάνωσαν την επανέκθεση και καλοδεχούμενη πρόκληση για να αποτελέσει αυτή η πρωτοποριακή αντιμετώπιση του παρελθόντος θέμα συζήτησης για την χρονολογική επέκταση και επαναδιάταξη πολλών άλλων αρχαιολογικών μουσείων. Αυτά τα σπουδαία και ρηξικέλευθα θα γίνουν μέσω Σαμοθράκης. Εδώ δημιουργήθηκε η αφετηρία μίας νέας αντίληψης, που θα ανατρέψει τα θέσφατα και θα θερμάνει τη σχέση μας με την παγερή χιλιετία.

Μιλώντας για τη μικρή αίθουσα των βυζαντινών στο τοπικό Αρχ. Μουσείο, όπου ο επισκέπτης έχει τη δυνατότητα να εξοικειωθεί με τα μνημεία και να τα εντάξει στο ιστορικό τους πλαίσιο, κυρίως τους πύργους, που κυριαρχούν στα βόρεια του νησιού, πρέπει να πω ότι η Βυζαντινή εποχή, ιδίως τα παλαιολόγια χρόνια (13ος-15ος αι.), ευτύχησαν να αναδειχθούν και στο ανακαινισμένο Κάστρο της Χώρας. Ενημερωτικά κείμενα και σχεδιαγράμματα βοηθούν τον επισκέπτη, ενώ η θέα είναι συγκλονιστική. Όπου να 'ναι ολοκληρώνονται και τα έργα στερέωσης-ανακαίνισης του παραθαλάσσιου Πύργου «του Φονιά», εμπλουτίζοντας έτσι την εικόνα και του 15ου αιώνα, αλλά και παλαιότερων εποχών (του 13ου αιώνα ή ακόμα παλαιότερα;).

Αυτό που θα ήταν πάρα πολύ σημαντικό είναι εάν γίνονταν τα απαραίτητα έργα στο οχυρωματικό έργο και τους πύργους της Παλαιόπολης, ώστε να αποτελέσουν επισκέψιμο τμήμα της περιοχής του αρχαίου Ιερού και των γύρω αρχαιοτήτων. Θα πείτε ότι είναι και τώρα επισκέψιμοι οι πύργοι. Ε! δεν είναι εύκολο. Χρειάζεται και προηγούμενη αίτηση, για να έρθει μαζί ένας αρχαιοφύλακας, και γερά πόδια, για να δει κάτι από αυτές τις μεσαιωνικές κατασκευές. Το αναστη-

λωτικό έργο που χρειάζεται θα να είναι πολυδάπανο –και λόγω της δύσβατης θέσης. Προσοχή όμως: με κανέναν τρόπο δεν πρέπει να υπάρξουν επεμβάσεις στο φυσικό περιβάλλον. Γιατί το τοπίο είναι εκπληκτικό και δεν πρέπει να υποβαθμιστεί –ή να «συγυριστεί», δηλαδή να διαμορφωθεί σε στυλ «συμπαθητικό πάρκο», ευχάριστο σε πρόσχαρους επισκέπτες, ούτε να πηγαίνει αυτοκίνητο εκεί. Η άγρια ομορφιά του τόπου, που προσδίδει ακόμα μεγαλύτερη αξία στα εντυπωσιακά κτίσματα, πρέπει να γίνει απολύτως σεβαστή. Έστω κι αν δεν ήταν έτσι το τοπίο στα χρόνια των Παλαιολόγων και των Γκατιλούζι, εδώ έχουν εγγραφεί και οι γεωμορφολογικές αλλοιώσεις των τελευταίων αιώνων. Δηλαδή, έτσι αντίκριζαν τους πύργους και τις γύρω οχυρώσεις οι παππούδες μας και αυτό είναι κάτι που μας ενδιαφέρει ή **πρέπει να μας ενδιαφέρει** ακόμα περισσότερο από ό,τι επιβάλλει η στείρα προσήλωση στην εποχή της κατασκευής, η οποία ήταν / είναι η κυρίαρχη άποψη στα περισσότερα αρχαιολογικά-αναστηλωτικά έργα. Η αλλεπάλληλη διαδοχή των εποχών, οι συνέχειες και οι ασυνέχειες, οι επικαλύψεις, οι συμπληρώσεις, ακόμα και οι ανατροπές –ιδίως αυτές– συγκροτούν την ιστορία μας. Κανείς δεν έχει δικαίωμα, επιλέγοντας μία εποχή, να διαγράψει τις υπόλοιπες. Έτσι, υποβαθμίζει ή και απογυμνώνει και τη δική του επιλογή και στερεί το αντικείμενο από το ιστορικό του βάθος.

Το οχυρωματικό έργο και οι πύργοι της Παλαιόπολης, είτε υπάγονταν στο αμυντικό σύστημα της Σαμοθράκης, είτε αποτελούσαν ηγεμονικές-αρχοντικές διαμονές, ή αποθηκευτικούς χώρους, μαζί με το Κάστρο της Χώρας και τον «Φονιά» συγκροτούν ένα πλουσιότατο υλικό, που απλώνεται σε πολλούς επιστημονικούς-μελετητικούς τομείς, ενώ ενδιαφέρει και άλλες πλευρές του βίου μας.

Πιστεύω ότι, εάν το Ιερό των Μεγάλων Θεών, τα Μυστήρια και το Μουσείο είναι το βαρύ πυροβολικό του αρχαιολογικού-πολιτιστικού ενδιαφέροντος, και φυσικά του περιηγητικού-τουριστικού, η Παλαιολόγεια εποχή της Σαμοθράκης μπορεί να αποτελέσει έναν αντάξιο πόλο –εφόσον το βάλουμε πρώτα από όλα στις σωστές του διαστάσεις κα, στη συνέχεια, το διευρύνουμε στον χώρο, επεκτείνουμε τη θεματολογία, χρησιμοποιήσουμε τις τεχνολογικές δυνατότητες και το προβάλλουμε σωστά.

Από πού να αρχίσει κανείς και πού να καταλήξει;

Δεν θα απαριθμήσω τα δεκάδες θέματα και υποθέματα που προκύπτουν και εξάπτουν το ενδιαφέρον όλης της κοινωνικής, ηλικιακής, μορφωτικής κλίμακας. Θα σταθώ μόνο σε ένα από αυτά, **το πελώριο θέμα της άμυνας πριν από τη χρήση των κανονιών και μετά**. Η τελευταία οικοδομική φάση του αμυντικού έργου στη Σαμοθράκη χρονολογείται στα 1431-1433, όταν έχουν ήδη χρησιμοποιηθεί κανόνια από τους Βυζαντινούς (το 1396-1400), που αμύνονταν στην Κωνσταντινούπολη εναντίον της πρώτης οθωμανικής πολιορκίας. Στη διάρκεια της δεύτερης πολιορκίας (το 1422), κανόνια χρησιμοποίησαν και οι πολιορκητές, οι Οθω-

μανοί Τούρκοι. Αλλά, όπως είναι γνωστό, ο Μεχμέτ Β΄ ο Πορθητής ήταν εκείνος που αγόρασε το θηριώδες κανόνι του Ούγγρου, αφού πρώτα το δοκίμασε στον Βόσπορο το 1452, και το χρησιμοποίησε στην τρίτη και μοιραία πολιορκία της βυζαντινής πρωτεύουσας την άνοιξη του 1453. Ο Πορθητής διέθετε και άλλα, π. 500, πολύ μικρότερα κανόνια. Τα «θεοφρούρητα» Τείχη της Κ/Πολης, παρά τις επισκευές που είχαν υποστεί κατά καιρούς μετά τον 5ο αι., δεν ήταν κατασκευασμένα για την αντιμετώπιση κανονιών. Μετά το 1453, όσα φρούρια έχτισε ο Μεχμέτ Β΄, όπως εκείνα τα αντικριστά στα Δαρδανέλλια, υπηρετούσαν τη λογική του νέου όπλου που άλλαξε τον τρόπο της οχυρωματικής αρχιτεκτονικής, της πολιορκίας και της άμυνας, του πολέμου εν γένει.

Πάνω στο θέμα, που πιστεύω ότι μπορεί να προκαλέσει (να τσιγκλήσει) ακόμα και παιδιά 10-12 χρονών (είναι οι τρόποι που τα εμπλέκουμε στην υπόθεση της έρευνας, τους δίνουμε έναυσμα για να προσεγγίσουν το υλικό της Ιστορίας, τοπικής και ευρύτερης, έναυσμα για πεζοπορίες και ταξίδια, ενώ καλλιεργούμε και την κριτική σκέψη) **θέτω ερωτήματα.**

Οι σαμοθρακικές οχυρώσεις, όπως τις περιέγραψα, είχαν λάβει υπόψη τους το νέο όπλο; Αν ναι, με ποιόν τρόπο; Πού το διακρίνουμε αυτό; Η απόσταση από τη θάλασσα στην Παλαιόπολη τι εξυπηρετούσε; Θεωρείται μικρή ή αρκετή;

Ποιο είναι το λιμενικό σύστημα εκείνης της εποχής;

Λειτουργούσε ακόμα το αρχαίο λιμάνι στην Παλαιόπολη ή είχε κατασκευαστεί νέο λιμάνι κοντά στην έξοδο του φαραγγιού του Φονιά, όπου είχε χτιστεί και ο Πύργος; Τι σώθηκε από εκείνες τις λιμενικές εγκαταστάσεις;

Ποιες οι ομοιότητες και ποιες οι διαφορές με άλλες οχυρωμένες θέσεις των Παλαιολόγων και, κυρίως, των Γκατιλούζι στην περιοχή;

Ποια λογική διέπει την οικοδομή πύργων: πρότυπα και σχεδιασμός, οικοδομικά υλικά, διαστάσεις, μέγεθος, ύψος, επιλογή εδάφους, ορατότητα, χώρος η σημείο προσευχής, κλιμακοστάσια, χώροι υγιεινής, υδρευτικό σύστημα και προστασία του, και ποιες είναι οι χρήσεις αυτών των κατασκευών στη Θράκη (πχ Αίνοος, Άβαντας, Πύθιο) και ως πέρα στη Μακεδονία (πχ Πύργος Απολλωνίας στ' ανατολικά του Στρυμόνα), αλλά και στα νησιά του Θρακικού Αρχιπελάγους (πχ Ίμβρος, Τένεδος) εκείνων των καιρών: βίγλες, περιφρούρηση και φρυκτωρίες, άμυνα: χερσαία άμυνα, θαλάσσια ή ποτάμια, συγκέντρωση αγροτικών προϊόντων και φύλαξη, αρχοντική διαμονή ή κατοικία του αντιπροσώπου του κτηματία, εξασφάλιση ή επίδειξη κυριότητας;

Από ποιους και από τι κινδυνεύει όλο αυτό το σύστημα εκείνη την εποχή;

Υπάρχουν περιπτώσεις που ανταποκρίθηκε με επιτυχία σε κάποιο χτύπημα (ανθρωπογενής καταστροφή) ή μια θεομηνία κ.ά.;

Μπορούν να συγκριθούν τα δικά μας κάστρα, οι πύργοι και οι οχυρωμένες πολιτείες (Σαμοθράκη, Διδυμότειχο, Λήμνος...) με αντίστοιχα έργα των

Γενοβέζων στον Γαλατά της Κ/Πολης, τις γενοβέζικες εμπορικές αποικίες στη Μαύρη Θάλασσα (πχ Σουγδαία στην Κριμαία και Αμάσρα στην Παφλαγονία, δυτικά του Δυτικού Πόντου) αλλά και στην ίδια τη Γένοβα;

Μπορούν να συγκριθούν τα δικά μας οικοδομήματα αυτής της φύσης με αντίστοιχα έργα στη Δυτική και Νοτιοδυτική Ευρώπη (πχ Γαλλία, Ανδαλουσία) και στην Ανατολή;

Τι υιοθετήσαμε από τη «φράγκικη» αμυντική αρχιτεκτονική;

Μπορούμε να ξεχωρίσουμε τα βενετσιάνικα από τα αντίστοιχα γενοβέζικα κτίσματα στα βυζαντινά ή τα αλλοτινά βυζαντινά εδάφη;

Χρησιμοποιήθηκαν οι οχυρώσεις από τους Οθωμανούς Τούρκους; Όλες; Ποιες και γιατί;

Καταγράφονται οι πύργοι και οι λιμενικές εγκαταστάσεις στους παλαιούς χάρτες;

Και ένα ακόμα ερώτημα, που αφορά στη χωροθεσία όχι μόνο όλων των οχυρωματικών έργων της Ύστερης Βυζαντινής εποχής στη Σαμοθράκη, αλλά γενικότερα όλων των σημαντικών οικοδομημάτων στο πέρασμα των αιώνων: γιατί κτίστηκαν όλα αυτά, ακόμα και τα λιμάνια, στη βόρεια πλευρά του νησιού, που τη χτυπάει ανελέητα ο βοριάς;

Πολλά τα ερωτήματα και γενικότερα τα θέματα που κινητοποιούν το μυαλό μας.

Δύο ακόμα ζητήματα πριν κλείσω την παρέμβασή μου. Από τις ομιλίες που ακούσαμε απόψε έλειπε εντελώς η πλευρά της Ιστορικής Γεωγραφίας. Έλειπαν και οι «γεωγραφικές συντεταγμένες» της ίδιας της Σαμοθράκης. Για παράδειγμα, ακούσαμε πολλά και ενδιαφέροντα για άγνωστα θεμέλια εκκλησιών και για παλαιά μοναστήρια, είδαμε και εικόνες, αλλά πού βρίσκεται το καθένα από αυτά; Βεβαίως τα τοπωνύμια και οι τόποι, που αναφέρθηκαν αναλυτικά, είναι γνωστοί στην πλειονότητα του αποψινού κοινού, δηλαδή τους Σαμοθρακιώτες που παρακολούθησαν με μεγάλο ενδιαφέρον όλες αυτές τις αποκαλύψεις για τα πατρογονικά τους. Θα ήθελα να ακούσω τα γεωμορφολογικά, τα κλιματολογικά, το σύστημα των νερών, τα παλαιότερα κατάλοιπα, για να καταλάβω τον λόγο για τον οποίο χτίστηκε εδώ ή εκεί η πρωτοβυζαντινή βασιλική ή οι μικροί και διάσπαρτοι οικισμοί, αλλά και τον λόγο για τον οποίο εγκαταλείφθηκαν.

Θα ήθελα επίσης να ακούσω στοιχεία για τις επικοινωνίες του νησιού με τον γύρω κόσμο. Τρεις ημέρες τώρα βλέπω από το παράθυρο του ξενοδοχείου τον Ίσμαρο απέναντι. Στην σκιά αυτού του βουνού ιδρύθηκε η αρχαία Μαρώνεια, η σημαντικότερη πόλη της περιοχής, ανάμεσα στη λίμνη Βιστωνίδα και τον Έβρο, σε όλες τις εποχές. Για αυτό άλλωστε ο τίτλος του μητροπολίτη του Νομού Ροδόπης, είναι Μαρωνείας και Κομοτηνής. Θα ήθελα να μάθω την απόσταση μέχρι τη Σαμοθράκη και να ακούσω δυο λόγια για τις επαφές ανάμεσα στα δυο αντι-

κριστά μέρη. Αν υπήρχαν επαφές στα βυζαντινά χρόνια. Παρακάτω, η Μάκρη με το λιμάνι, τους ελαιώνες και την αξιόλογη ιστορία της μέχρι να ιδρυθεί το κοντινό ΔεδέαΓιάτς / Αλεξανδρούπολη. Ύστερα, στη δυτική πλευρά του δέλτα του Έβρου, η σπουδαία Τραϊανούπολη, σταθμός στην Εγνατία οδό και έδρα μιας από τις παλαιότερες θρακικές μητροπόλεις. Καταστράφηκε ολοσχερώς το 1322 κι εγκαταλείφθηκε λίγο αργότερα. Ποια η σχέση με τη Σαμοθράκη; Ακολουθεί η παραποτάμια και παραθαλάσσια Αίνο / τουρκικά Ενέζ, το μεγάλο κέντρο του ΒΑ Αιγαίου, όπου έζησαν οι Γκατιλούζι μετά το 1384, ενώ είχαν ήδη γίνει κύριοι της Λέσβου. Ποια η σχέση της Σαμοθράκης με τις άλλες Θρακικές Σποράδες, αλλά και τη Θάσο και τη μικρασιατική Φώκαια που διαφέντευαν οι Γενοβέζοι, για να δούμε κι αυτόν τον γενοβέζικο μικρόκοσμο στις πραγματικές του διαστάσεις;

Η αλήθεια είναι ότι δεν ξέρω τις διαδρομές των πλοίων που κατευθύνονται από το Αιγαίο προς την Κ/Πολη και τη Μαύρη Θάλασσα ή από την Αίνο προς το Αιγαίο, ούτε τη λιμενική πραγματικότητα και τις υποδομές της περιοχής εκείνα τα παλαιολόγια χρόνια —ένα περιορισμένο χρονικά διάστημα. Μελετώντας όμως τους πλόες από τα αρχαία χρόνια μέχρι τις αρχές του περασμένου αιώνα από το Αιγαίο προς τον Βόσπορο και τον Εύξεινο Πόντο, έχω σχηματίσει τη γνώμη ότι η Σαμοθράκη βρισκόταν ανέκαθεν **έξω από τη ρότα της ναυσιπλοΐας**. Ας θυμηθούμε το «πρώτο» ταξίδι, την Αργοναυτική Εκστρατεία. Πρώτος σταθμός μετά τον απόπλου ήταν η Λήμνος, το κλειδί για τα Δαρδανέλλια και τον βόρειο θαλάσσιο δρόμο. Δεν έχω χρόνο για να επεκταθώ, αλλά τη Σαμοθράκη δεν την συνάντησα στα εκατοντάδες ταξίδια που έκανα με τους ναυτικούς και τα ημερολόγια των πλοίων τους, τους χαρτογράφους, τους περιηγητές, τους διπλωμάτες, τους εμπόρους, τους φυσιοδίφες. Δεν ξέρω σε ποιες γραπτές πηγές βρίσκονται οι αποδείξεις για τη χρήση της Σαμοθράκης σαν σταθμός στις διαδρομές προς τη βυζαντινή πρωτεύουσα. Επαναλαμβάνω ότι δεν έχω πληροφορίες για την εποχή των Γκατιλούζι. Αλλά και τότε, όσοι ταξιδεύουν προς την Πόλη (όπως ο Κατάλανός διπλωμάτης και εμπορικός αντιπρόσωπος Κλαβίχο στις αρχές του 15ου αι.) δεν περνάνε από το νησί. Σε σχέση με τα Δαρδανέλλια, η Σαμοθράκη είναι τοποθετημένη παράκεντρα. Ως εκ τούτου και παντελώς απομονωμένη επί αιώνες. Πώς να το πω;

Στάθηκα στην Παλαιολόγια εποχή, όπως ήταν το ζητούμενο αυτής της Ημερίδας. Αλλά: με «στόχο την ανάδειξη της άγνωστης βυζαντινής ιστορίας του νησιού» θα είχα να **προτείνω μερικά θέματα** που βγαίνουν εκτός των χωρικών υδάτων αυτού του συγκλονιστικού νησιού. Το καθένα από αυτά θα μπορούσε να αποτελέσει και **θέμα διεθνούς συνεδρίου**, σε συνεργασία με ελληνικούς και ξένους επιστημονικούς φορείς, και με μεγάλη απήχηση. Πιστεύω, μάλιστα, ότι η

συνεργασία με την Αμερικανική Σχολή Κλασικών Σπουδών, που κάνει ανασκαφές στο Ιερό των Μεγάλων Θεών από το 1938, θα μπορούσε να αποδώσει πολλούς καρπούς.

Θέματα (ενδεικτικά):

«Η πειρατεία στο βυζαντινό Αιγαίο και την Ανατολική Μεσόγειο από τον 4ο μέχρι τον 15ο αιώνα»

«Οι Γενοβέζοι στο Αιγαίο, τον Βόσπορο και τη Μαύρη Θάλασσα από το 1261, όταν παραχωρεί μεγάλα προνόμια στη Γένοβα ο Μιχαήλ Η΄ ο Παλαιολόγος, μέχρι τον Ιούνιο του 1475, όταν παραδίδεται ο γενοβέζικος Καφφάς της Κριμαίας στον Μεχμέτ Β΄ τον Πορθητή»

«Η Σαμοθράκη και τα άλλα νησιά του Θρακικού Αρχιπελάγους στα περιηγητικά κείμενα και την χαρτογραφία από τον 15ο αιώνα μέχρι τον 18ο» (βλέπε και σ. 22)

«Ο όσιος Θεοφάνης ο Ομολογητής κι άλλες σημαίνουσες βυζαντινές προσωπικότητες που εξορίστηκαν στα νησιά του Θρακικού Αρχιπελάγους».

Και, βεβαίως, αυτά που ανέπτυξα σχετικά με τους πύργους και το αμυντικό σύστημα των Γκατιλούζι.

Κλείνοντας, θέλω ακόμα να πω ότι το πέραςμα του αποστόλου Παύλου από τη Σαμοθράκη στη διάρκεια της Δεύτερης Περιοδείας του είναι ένα θέμα ύψιστης σημασίας, που μπορεί να προσελκύσει πολλούς ερευνητές, να αναδείξει τη Σαμοθράκη σε ένα από τα κέντρα Αποστολικών Μελετών, να την εντάξει στα προσκυνηματικά-περιηγητικά προγράμματα για την επίσκεψη των αποστολικών τόπων (βεβαίως σε συνδυασμό με τη Νεάπολη / Καβάλα, τους Φιλίππους, τη Βέροια, την Κόρινθο κλπ), και να αποτελέσει το θέμα ενός βαρυσήμαντου διεπιστημονικού συνεδρίου με πολλές θεματικές προεκτάσεις, όπως για παράδειγμα την απεικόνιση του Παύλου στην αγιογραφική τέχνη, αλλά ακόμα και τη θέση της γυναίκας στην Αυτοκρατορική εποχή, την Ύστερη Αρχαιότητα και τα πρωτοβυζαντινά χρόνια (1ος-6ος αιώνας) κλπ.

Τα θέματα είναι πάμπολλα, εάν διευρύνει κανείς τον ορίζοντα. Κινήθηκα αποκλειστικά στα τελευταία δύο χιλιάδες χρόνια.

Ευχαριστώ τον Παναγιώτη Καμπούρογλου, ιδρυτή του Samothraki Open Forum, τον Δήμο Σαμοθράκης και τον δήμαρχο Θανάση Βίτσα, συνδιοργανωτή του Forum 2025, που μου έδωσαν την ευκαιρία να επαναπροσδιορίσω την παλαιά σχέση μου με αυτό το μαγευτικό νησί και να καταθέσω μερικές σκέψεις τόσο για τη βυζαντινή Σαμοθράκη και την ανάδειξη αυτής της θαμμένης κληρονομιάς, όσο και τις σκέψεις και παρατηρήσεις μου στο Πρωινό Εργαστήρι με θέμα την τουριστική ανάπτυξη μέσα από τις διαδικτυακές δυνατότητες. Ευχαριστώ από καρδιάς και όσους διέθεσαν τον χρόνο τους για να παραβρεθούν σήμερα στο Πνευματικό Κέντρο, δείχνοντας ότι υπάρχει ενδιαφέρον, άρα και ελπίδα, και όσους παρακολούθησαν διαδικτυακά την όλη εκδήλωση, ενθαρρύνοντας έτσι τους

διοργανωτές. Επιτρέψτε μου όμως να εκφράσω τις ευχαριστίες μου και σε όσους συνάντησα αυτό το τριήμερο εκτός του Πνευματικού Κέντρου κι ανταλλάξαμε δυο κουβέντες. Τις χάρηκα, τις κρατώ στη μνήμη μου μαζί με την αίσθηση του καθαρού ουρανού και της πανώριας –ανεπιτήδευτης ακόμα– φύσης.

Μαριάννα Κορομηλά, ιστορικός, υπεύθυνη του Αρχείου
της Πολιτιστικής Εταιρείας Πανόραμα (ΑΠΑΝ),
31 Μαΐου - 26 Ιουνίου 2025

Μέιλ info@apan.gr /// Ιστότοπος archaive.apan.gr
Face Book Πολιτιστική Εταιρεία Πανόραμα

Παλαιόπολη. Οι Πύργοι των Γκατιλούζι

(Όλες οι φωτ είναι από το Αρχείο του Πανοράματος - ΑΠΑΝ)

**Από το Face Book: Πολιτιστική Εταιρεία Πανόραμα
Δημοσίευση το Σάββατο 28/6/2015**

Αν μείνετε το Σαββατοκύριακο στην Αθήνα: μη χάσετε την τελευταία ευκαιρία να επισκεφθείτε την έκθεση «Εικάζοντας / Εικονίζοντας τη Σαμοθράκη, από τον Όμηρο στο HoloLens». «Η έκθεση εξερευνά τις ποιητικές και οπτικές αναπαραστάσεις της Σαμοθράκης και της λατρείας των Μεγάλων Θεών μέσα από μια διαδρομή δύομισι χιλιετιών, αναδεικνύοντας τις διαφορετικές αντιλήψεις της κάθε εποχής, αλλά και τις διαχρονικές συνδέσεις που παραμένουν ισχυρές έως σήμερα» στην Πτέρυγα Ιωάννης Μακρυγιάννης της Αμερικανικής Σχολής Κλασικών Σπουδών. Τελευταία ημέρα η Κυριακή 29 Ιουνίου. Αυτό το μαγευτικό νησί του Θρακικού Αρχιπελάγους έχει πάρα πολλά να διηγηθεί. Μερικά από αυτά, θα τα βρείτε στην έκθεση. Κυκλοφορεί και δίγλωσσος κατάλογος.

Στην έκθεση, μεταξύ άλλων, θα δείτε τον «Κώδικα Ashmolensis» προτού επιστρέψει στη Βιβλιοθήκη Μπόντλιαν της Οξφόρδης. Το εκπληκτικό αυτό χειρόγραφο του 15ου αιώνα (η φωτ που ακολουθεί) περιλαμβάνει αντίγραφα σχεδίων του αρχαιοδίφη Κυριακού Αγκωνίτη, ο οποίος επισκέφθηκε τη Σαμοθράκη το 1444. Τα λεπτομερή του σχέδια αποτυπώνουν πιστά τα αρχαία μνημεία που είδε στο νησί. Η σκηνή με τις έξι χορεύτριες που κρατιούνται χέρι-χέρι απεικονίζει την ανάγλυφη ζωφόρο από το λεγόμενο «Κτήριο του Τελετουργικού Χορού».

Αυτό το θαυμάσιο αυτό ανάγλυφο, σπάνια μαρτυρία χορευτικής εκδήλωσης, εκτίθεται στο Αρχαιολογικό Μουσείο της Σαμοθράκης, το οποίο μετά την πρόσφατη ανακαίνιση, επέκταση, αναδιάταξη του χώρου, προσθήκη ευρημάτων και επανέκθεση, είναι εξαιρετικό!

Ώρες Λειτουργίας της έκθεσης στην Αθήνα (Σουηδίας 54, Κολωνάκι) το ΣΚ: 12:00–18:00.

>>> Για περισσότερες πληροφορίες για την έκθεση: <https://bit.ly/3HXZsJD>

Από το χειρόγραφο του Κυριακού (Φωτ από την ανάρτηση στο FB της Αμερικανικής Σχολής)

Ο Ευαγγελιστής Λουκάς στο 16ο κεφάλαιο των «Πράξεων των Αποστόλων» διηγείται για το ταξίδι από την Τρωάδα στη Μακεδονία: «Ἀφοῦ δὲ ἀνοιχτήκαμε μὲ τὸ πλοῖο στὴν θάλασσα, πλεύσαμε κατ' εὐθείαν στὴν Σαμοθράκη καὶ τὴν ἐπομένη στὴν Νεάπολη [Καβάλα], ἀπὸ ἐκεῖ στοὺς Φιλίππους τὴν ὀνομαστὴ πόλη τῆς Μακεδονίας.».

Ήταν η Δεύτερη Περιοδεία του αποστόλου Παύλου. Η πρώτη φορά που πάτησε στην Ευρώπη. Πρώτος ευρωπαϊκός σταθμός η Σαμοθράκη – από όπου, πριν από 13 αιώνες, παρακολουθούσε ο θεός Ποσειδώνας τον Τρωικό πόλεμο στην Ασία απέναντι. Ο κόσμος του Θρακικού Αρχιπελάγους, ανάμεσα στην ευρωπαϊκή και την ασιατική γη. Όμως ο Απόστολος έμεινε στη Σαμοθράκη ίσα-ίσα ένα βράδυ. Υποθέτουμε ότι το ιστιοφόρο αγκυροβόλησε στο λιμάνι της Παλαιόπολης – στη βορινή πλευρά του νησιού και μόλις «πέντε» βήματα από το Ιερό των Μεγάλων Θεών, το οποίο είχε υποδεχτεί κόσμο και κοσμάκη από τα πρώιμα αρχαϊκά χρόνια κι εξακολουθούσε να δέχεται προσκυνητές και μύστες, βασιλείς και δούλους, φιλοσόφους, στρατηγούς, σαράφηδες, πριγκιποπούλες και καλοκυράδες, υποδηματοποιούς, βαφείς, υφάντρες και καλαθοπλέκτριες – ό,τι μπορείς να φανταστείς.

Υποθέτουμε ότι ο Παύλος και οι σύντροφοί του δεν προχώρησαν πέρα από το λιμάνι, ούτε στην πόλη θα πήγαν, ούτε βέβαια στο Ιερό, όπου «αμύητος μη εισιέναι».

Πιάσαμε τη Δεύτερη Αποστολική Περιοδεία, επειδή αναφερθήκαμε χθες στην έκθεση για τη Σαμοθράκη που οργανώθηκε στην Αθήνα από την Αμερικανική Σχολή Κλασικών Σπουδών, η οποία κάνει ανασκαφές στο νησί από το 1938 (και το Ημερολόγιο της Ανασκαφής αρχίζει στις 28 Ιουνίου του '38), παραμονή της γιορτής των αποστόλων Πέτρου και Παύλου. Τι να πεις; Συμπτώσεις; Ίσως.

Να πεις όμως ότι το παράλιο μέτωπο του νησιού, όπως το αντίκρισε από το πλοiάριο ο Παύλος, έχει υποστεί σοβαρές αλλοιώσεις. Έτσι, το θέμα της ακριβούς θέσης του αρχαίου λιμανιού ή των λιμανιών, όπως και άλλων παράκτιων οικοδομημάτων, αλλά και το είδος της βλάστησης, που τώρα οργιάζει σε εκείνα τα μέρη, εξακολουθούν να είναι συζητήσιμα.

Πάντως, σε ανάμνηση του περάσματος του Παύλου από τη Σαμοθράκη, η Μητρόπολη Αλεξανδρουπόλεως, σε συνεργασία με τον Δήμο Σαμοθράκης, κατασκεύασαν το 2007-2008 το «Στασίδι», ένα μνημείο στην περιοχή όπου θεωρητικά διανυκτέρευσε ο Παύλος, με στόχο να υπάρχει ένα σημείο αναφοράς στην ακροθαλασσιά. Οι κατασκευαστές σεβάστηκαν το συγκλονιστικό τοπίο κι έτσι η οικοδομική παρέμβαση είναι αρκετά λιτή: πρόκειται για ένα ημικυκλικό περιστύλιο, κτισμένο από ξύλο και πέτρα, σύμφωνα με την αρχιτεκτονική παράδοση του νησιού. Ανιστορείται με τέσσερα ψηφιδωτά, τα οποία μνημονεύουν την επίσκεψη του Αποστόλου στο νησί και τους νησιώτες που τον υποδέχονται. Στο κέντρο του περιστυλίου υπάρχει ένας πίνακας πάνω στον οποίο αναγράφεται η σύντομη αναφορά στο γεγονός από τις «Πράξεις των Αποστόλων». Αυτό το κείμενο έχει γραφτεί εδώ και μεταφρασμένο σε διάφορες γλώσσες.

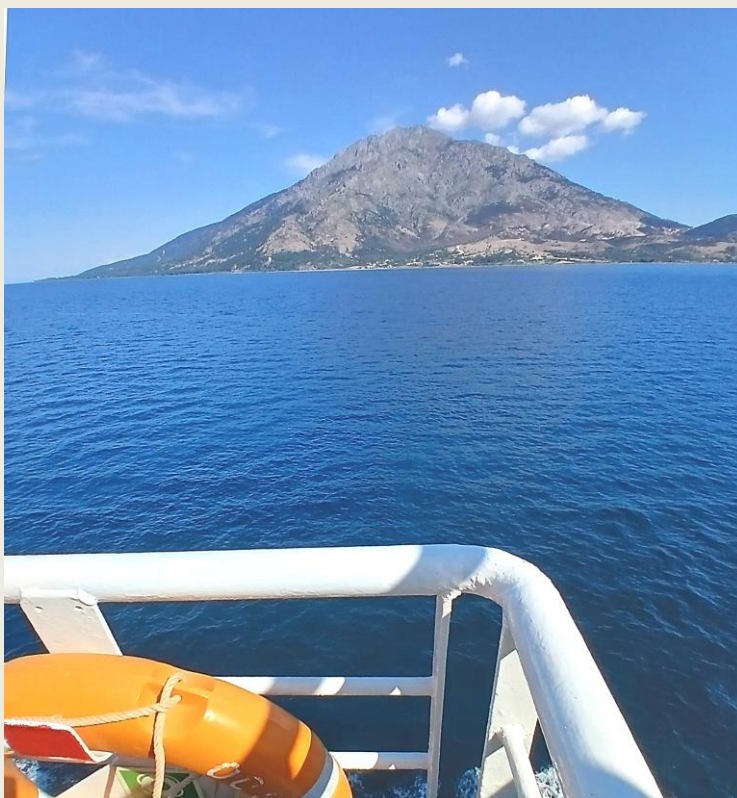
Κάθε χρόνο στις 29 Ιουνίου, έχει καθιερωθεί να τιμάται η μνήμη του αποστόλου των Εθνών με αγρυπνία που τελείται στο Στασίδι, στη Σαμοθράκη, το βράδυ της παραμονής.

Πέτρου και Παύλου σήμερα. Πολλές ευχές!

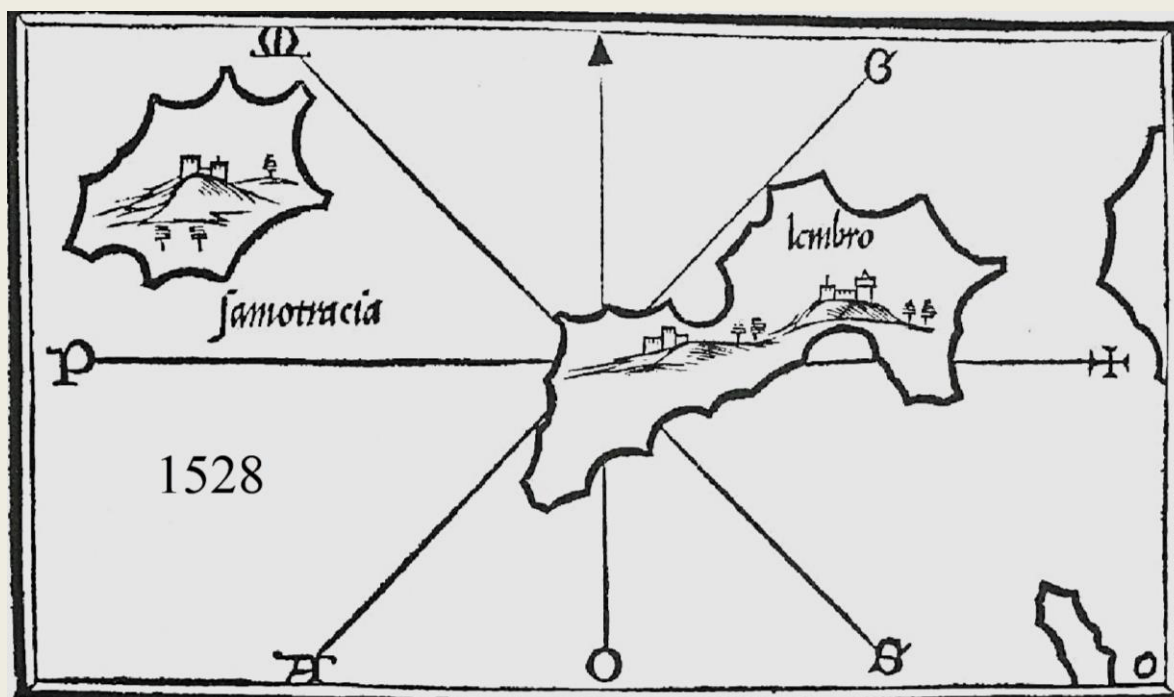

Το Στασίδι του Παύλου
και θέα από το Στασίδι προς τα θρακικά παράλια του Νομού Ροδόπης, τον Ίσμαρο και τη Μαρώνεια.

Τα βόρεια παράλια της Σαμοθράκης, όπου και η Παλαιόπολη. Λήψη από το πλοίο που συνδέει την Αλεξανδρούπολη με την Καμαριώτισσα, το λιμάνι του νησιού. Ο Σάος ή Φεγγάρι καλύπτει με τον μεγαλοπρεπή όγκο του σχεδόν ολόκληρο το νησί και κορυφώνεται στα 1.611 μέτρα. Από τη νότια πλευρά, τη σχεδόν ακατοίκητη, βλέπει κανείς την Ίμβρο. Πέρα στο βάθος αχνοφαίνεται η Λήμνος. Το διχοτομημένο Θρακικό Αρχιπέλαγος.

Σαμοθράκη και Ίμβρος. Από το Νησολόγιο / Isolario του Benedetto Bordone. Βενετία 1528

Χάρτης από το βιβλίο της Σόφης Παπαγεωργίου, *Σαμοθράκη* (Αθήνα 1982)